

FÖRENADE MÅLTIDER

#2
JUNI 2024

» De som går utbildningen är mycket intresserade, och brinner för frågor som hållbarhet och ledarskap. «

Annica Strandh Johansson, ansvarig för programmet Kostekonomi med inriktning mot ledarskap vid Göteborgs universitet.

Framtidsturné med dubbla stopp

Kostdagarna: hitåt är vi på väg

Premiär för nya Prät om Mat

Upprätt- hållande

Martin Allard om livsmedelsberedskap och det offentliga roll

Krönika:
När tiden blir lång

» Mer ensidig kost «

I ett betänkande om ny lagstiftning för **livsmedelsberedskap** föreslås kommunerna få större ansvar för att säkerställa befolkningens tillgång till mat, i händelse av en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen. Offentlig måltidsverksamhet lyfts fram som ett av de viktigaste redskapen i verktygslådan.

Text **Agneta Renmark**
Foto **Magnus Laupa**

Livsmedelsförsörjning hör till samhällets allra viktigaste, och mest grundläggande, uppgifter. Något som alltid måste fungera – i alla lägen, och i hela landet. Och just detta, att i varje läge säkra kontinuiteten, är det som står i fokus för betänkandet "Livsmedelsberedskap för en ny tid" som överlämnades till regeringen tidigare i år.

I juni 2022, när utredningen påbörjades, hade Rysslands invasionskrig mot Ukraina radikalt förändrat det säkerhetspolitiska läget i Sverige och resten av Europa.

– Torkan 2018 och därefter pandemin var skäl nog att se över livsmedelsberedskapen. Sedan kom kriget och snabbade på förloppet.

Det säger Martin Allard, som varit huvudsekreterare för utredningen.

I betänkandet föreslås en rad åtgärder för att stärka livsmedelsberedskapen, med spännvidd från den enskilda individens ansvar till sådant som skydd av jordbruksmark och beredskapslagring. Inte minst föreslås kommunerna få ett tyngre, utökat ansvar att förse befolkningen med mat.

– Kommunerna når hela befolkningen inom tydliga geografiska områden, och har ett systematiskt arbete med såväl socialtjänst som måltidsverksamhet. Vi ser de offentliga måltiderna som den viktigaste kanal det offentliga har, särskilt vad gäller distribution av livsmedel, säger Martin Allard.

”

Att ange en viss tidsgräns skulle vara kontraproduktivt. Kontinuiteten måste säkerställas över tid.

HAN PEKAR PÅ de cirka tre miljoner dagliga offentliga måltider som serveras, och därmed når ut till, en stor andel av befolkningen.

– I ett krisläge kan man behöva skala upp detta för att nå ännu fler invånare. Som Nato-medlemmar ska vi även att kunna hantera flyktingströmmar på flera hundra tusen människor, som också de behöver mat.

Kommunerna, framhåller han, behöver analysera befolkningens behov – och särskilt beakta vilka som kan behöva hjälp i tidigt skede. Det handlar om äldre eller sjuka som redan har behovsprövade insatser i vardagen, men det kan också vara exempelvis papperslösa eller personer med kognitiva svårigheter.

– Den enskildas egen beredskap är utgångspunkten. Men det kommer inte alla människor att klara, och då har det allmänna ett ansvar, konstaterar Martin Allard.

För hur lång tid ska kommuner och måltidsverksamheter planera för att klara livsmedelsförsörjningen i en krissituation?

– Att ange en viss tidsgräns skulle vara kontraproduktivt. Kontinuiteten måste säkerställas över tid. Beroende på yttre

Foto: regeringen.se

Överlämningen av betänkandet skedde den 1 februari i år.

omständigheter kan det handla om flera år. Risken med en tidsgräns är att man lutar sig tillbaka när man har en planering för en vecka, eller tre månader. Men vad händer dag åtta, eller den fjärde månaden? Det kommer inte komma in någon annan som tar över verksamheten. Därför måste man planera för att upprätthålla de offentliga

”Vi behöver både ha en omfattande import av livsmedel och en robust inhemsk livsmedelsproduktion” menar Martin Allard.

Vägen mot ny lagstiftning

● **28 april 2022** beslutade den förra regeringen att tillsätta en utredning med uppdrag att föreslå en utvecklad inriktning för livsmedelsberedskapen, inklusive styrmedel för näringslivet medverkan och förslag på åtgärder.

● **1 juni samma år** utsågs Ingrid Petersson, tidigare generaldirektör för forskningsrådet Formas, till särskild utredare. Till huvudsekreterare utsågs Martin Allard.

● **1 februari 2024** överlämnades betänkandet med titeln ”Livsmedelsberedskap för en ny tid” till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD).

● **Våren 2024** gick betänkandet ut på remiss till över 160 olika remissinstanser,

varav de flesta inkommit med svar. Sista svarsdatum var den 16 maj.

● **I betänkandet** föreslås den nya lagstiftningen träda i kraft den 1 januari 2025.

● **I ett mejl svar** på Förenade Måltiders frågor till regeringen, om tidpunkten för beslut om ny lagstiftning, skriver Mattias Svensson, pressekreterare hos Peter Kullgren, bland annat:

Remissinstansernas synpunkter är viktiga för det fortsatta arbetet med den lagstiftning som föreslås i betänkandet. (...) Det går inte i dagsläget att ange någon tidpunkt för när en proposition är klar att presenteras för riksdagen. Frågan är prioriterad och beredning pågår inom Regeringskansliet.

måltiderna under enklare former, och med en mer ensidig kost.

I betänkandet föreslås också Livsmedelsverket få ett större ansvar jämfört med i dag. Vilka är de viktigaste förändringarna?

– Livsmedelsverket ska fungera som stöd för kommunerna vad gäller livsmedelsberedskapen, och även ha ett samordningsansvar. Dessutom vill vi inrätta ett nationellt livsmedelsberedskapsråd med kommunal representation, där man tidigt kan fånga upp signaler på bristsituationer och kommunicera gentemot kommunerna.

Om du vore kostchef, vad är det första du skulle göra för att stärka livsmedelsberedskapen?

– Jag skulle ta fram en kontinuitetsplan kring vad som krävs för att upprätthålla måltiderna under störda förhållanden. Jag skulle även kartlägga interna och externa flöden samt se över hur man kan ställa om verksamheten för att under svåra förhållanden kunna servera lägre kvalitet, men ökad kvantitet.

På samma gång säger lagen att skolmåltiderna ska vara näringsriktiga. Upphör det att gälla i en kris?

– Nej. Men på kort sikt är det i första hand kalorier som är viktigt. Vissa näringsämnen får man kanske tillgodose i tablettform, beroende på omständigheterna, säger Martin Allard.

Han trycker också på betydelsen av

robusta upphandlingar, där kommuner och måltidsverksamheter inte förlitar sig på bara en enskild leverantör.

Behövs mer samarbete med lokala producenter?

– Vi förespråkar att kommuner samverkar med det lokala näringslivet, men det vi i första hand avser är livsmedelsbutikerna. Produktion och förädling av livsmedel sker i nationella och internationella värdekedjor, vilket gör det svårt att utgå generellt från ett lokalt perspektiv.

Skulle landets storhushåll behöva köpa mer svenska livsmedel?

– Vi behöver både ha en omfattande import av livsmedel och en robust inhemsk

livsmedelsproduktion. Inom ramarna för lagen om offentlig upphandling är det utmärkt att köpa mer svenskt. Ibland är det en prisfråga, men beredskap är en försäkring som kostar pengar och här måste alla vara med och bidra, säger Martin Allard.

I betänkandet föreslås åtgärder för totalt en miljard kronor per år från och med 2027. När det kommer till anslag för den kommunala livsmedelsberedskapen handlar det om 250 extra miljoner – fördelat på landets 290 kommuner.

Kommer de pengarna att räcka?

– Det är en kraftfull förstärkning. I dag delar kommunerna på 500 miljoner för allt arbete inom krisberedskap och

civilt försvar, här får man 250 miljoner extra bara för livsmedelsberedskapen.

Hur ska pengarna fördelas?

– Förmågan måste finnas i alla kommuner, därför bör pengarna fördelas jämnt. Tanken är att de ska kunna finansiera en halvtidstjänst för någon som dedikerat arbetar med att bygga upp den lokala livsmedelsberedskapen. För att få mesta möjliga effekt gäller det att kombinera erfarenheter och hitta synergier mellan till exempel socialtjänst, måltidsverksamhet och krisberedskap.

Ser du en risk att mindre kommuner inte maktar med allt ansvar?

– Ansvaret är lika för alla kommuner, men hur man väljer att organisera sig är en annan sak. Det finns massor av rationella skäl för kommunerna att samverka. Både med varandra och med aktörer inom civilsamhället men också, inte minst, med näringslivet.

Du har arbetat med de här frågorna i snart två år. Hur har det varit?

– Som att gå in i en bubbla där man både lever och andas utredningsmaterier. Det är oerhört lyxigt att få möjlighet att ägna sig åt ett och samma ämne under lång tid. Tiden krävs för att verkligen bota i frågorna. För varje sten man vänder på finns nya problem att nysta i.

För några år sedan arbetade Martin Allard i en annan utredning, om totalförsvaret.

– Det är tydligt att det jämfört med då är ett helt annat geopolitiskt läge i dag, där det plötsligt går att diskutera förslag som kostar pengar. Vi kan inte längre blunda för att vi befinner oss i en ny värld.

I betänkandet föreslås ny lagstiftning träda i kraft redan den 1 januari 2025. Är den tidshorisonten realistisk?

– Ja, det tror jag absolut. ☺

Mats Johansson.

Foto: Jeanette Hägg/Lund

Avvaktande hållning från SLV

I betänkandet ”Livsmedelsberedskap för en ny tid” föreslås inrättandet av ett särskilt livsmedelsberedskapsråd, som Livsmedelsverket ska ansvara för.

Mats Johansson är chef för enheten för livsmedelsförsörjning vid myndigheten, och har även medverkat som sakkunnig under utredningstiden.

Vad anser ni om förslaget om införandet av ett livsmedelsberedskapsråd?

– Vi är rätt tveksamma till mervärdet av ett sådant råd, vilket även framkommer av vårt remissvar. Vi tror nämligen inte att det tillför så mycket i samordning, utom möjligen att fungera som en referensgrupp på en mer strategisk nivå.

Om ett sådant råd skulle bli verklighet, vilka bör i så fall alltså ingå i det?

– I mitt huvud borde det i första hand

vara näringslivet, alltså de som faktiskt producerar maten vi ska äta. Hur man ska göra med kommunal representation vet jag inte.

Hur ser ni på att kommunerna föreslås få ett större ansvar för livsmedelsberedskapen rent generellt?

– Det är bra att kommunerna får mer ansvar, och inte minst att det tydliggörs vad som förväntas från den kommunala verksamheten. Utmaningen är att det är en stor uppgift, och frågan är om det finns medel för att genomföra allt som krävs. Kommunerna kommer att behöva allt stöd de kan få.

Hur förbereder ni er inför en eventuell ny lagstiftning?

– Vi avvaktar nu alla remissvar. Om det blir ett beslut i riksdagen kring ett livsmedelsberedskapsråd så kommer vi givetvis att göra allt för att det ska bli så bra som möjligt. ☺

»Vi är rätt tveksamma till mervärdet av ett sådant råd, vilket även framkommer av vårt remissvar«